

Aydın Eli'nde Haçlı Seferleri: Aydınoğlu Gazi Umur Bey'in Haçlılar ile Mücadelesi

Kemal Ramazan HAYKIRAN*

Öz

XI. yüzyılda başlayan Haçlı seferleri takip eden yüzyıllarda da şekil ve yöntem değiştirerek bir şekilde devam etmişti. Bu haçlı akınlarının bir dalgası da XIII. yüzyıldan itibaren Batı Anadolu kıyılarını sistematik bir biçimde fethetmeye başlamasının karşısında gelişmişti. Bunlar içinde en çok dikkat çeken de Aydınoğlu Gazi Umur Bey'in İzmir ve hinterlandını zorlaması neticesinde karşılaştığı haçlı akınlarıydı. Aydınoğlu Gazi Umur Bey İzmir ve Aydın kıyılarında birkaç defa Haçlı donanmaları ile savaşmak durumunda kalmıştı.

Anahtar Kelimeler: Haçlı Seferleri, Aydın İli, İzmir, Gazi Umur Bey,

Crusades to Aydın Province: Aydınoglu Ghazi Umur Bey's Struggle Against the Crusaders

Abstract

The Crusades, that began in the XIth century, continued in subsequent centuries with the changings in nature and methods. One wave of these crusades was initiated in the face of systematic Turkic conquests of Western Anatolian shores that began in XIIIth century. Most striking of them was the crusade that Aydınoglu Ghazi Umur Beg faced which resulted from his activities in İzmir and its hinterland. Such that, Aydınoglu Ghazi Umur Beg, more than once, had to fight against crusader fleets on the shores of İzmir and Aydın.

Keywords: the Crusades, Aydın Province, İzmir, Ghazi Umur Beg.

---

* Dr. Öğr. Üyesi. Adanan Menderes Üniversitesi, krhaykiran@gmail.com

Haçlı seferlerini sadece Selçuklular devri sınırlandırmamak gerekir. Batı Avrupa'da başlangıçta Bizans imparatorluğunun kışkırtması ile başlayan Haçlı Seferleri uzun bir müddet devam etmiş ve İslam dünyasının batıyı tehdit eden her sıçrayışında yeniden kendisini göstermiştir. Bu süreklilik çerçevesinde adı net olarak tanımlanmamış bir haçlı dalgası da Batı Anadolu kıyılarında Türk Beylerinin mücadele etikleridir. Bunlar içinde en çarpıcı ve dikkat çekici olanı ise kuşkusuz Aydınoğulları'nın karşı karşıya kaldıkları saldırılardır. Hatırlanacağı üzere Selçuklular hâkimiyetlerini Batı Anadolu'nun kıyılarına kadar ulaştıramamışlardı. Selçuklu devri boyunca kıyı hattı ve limanlar hala daha Bizans İmparatorluğunun hâkimiyeti altındaydı. Fakat Moğol istilasının neticesinde Selçuklunun hâkimiyetinin bozulması neticesinde Moğolların önünden kaçan Türkmen beyleri Batı Anadolu kıyılarını zorlamaya başlamışlar ve burada Bizans aleyhine bir yayılma göstermişlerdi. Dolayısıyla Batı Anadolu kıyılarının Türkleşmesi ve İslamlaşmasını sağlayanlar bu beyler olmuştur. Bu beyler arasında Aydınoğlu Mehmed Bey, Birgi'yi kendine merkez edinerek iki Menderes nehri arasındaki toprakların hâkimi olmuş burada bir Türk devleti kurmuştu¹. Aydın Oğlu Mehmed Bey bir diğer Türk Beyi

¹ Tuncer Baykara, "Aydınoğulları'nın İlk Devirlerine Dair Mülâhazalar", *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu-I: Aydınoğulları Tarihi*, 4-6 Kasım 2010, yay. haz. Cüneyt Kanat, Mehmet Ersan, Mehmet Şeker, TTK, Ankara, 2013, s.33.

olan Sasa Bey ile ittifak kurarak Aydın İli'nin tamamen fethedilmesi sonucu, bölgenin kat'i olarak bir Türk yurdu haline gelmesini sağlamışlardır. Aydınoğlu Mehmed Bey'in fethettiği yerler arasında *Tralles*(Aydın) kenti de bulunmaktadır²

Fakat bu müttefiklik uzun sürmemiş; Aydınoğlu Mehmed Bey ile Sasa Bey'in hâkimiyet mücadelesine girmesi üzerine ittifak sona ermiş, hasımlık başlamıştır. Sasa Bey, Mehmed Bey'e karşı bölgede bulunan Franklar ile ittifak yaparak üzerine yürümüştür. Hicri: 707, Miladi: 1308 yılında yapılan savaşta Aydınoğlu Mehmed Bey, Sasa Bey'in ordusunu yenmiştir³. Ayrıca yapılan savaşta Sasa Bey'de ölmüştür. Sasa Bey'i saf dışı bıraktıktan sonra ona ait olan Aydın İli topraklarını ele geçiren Mehmed Bey, aynı yıl Bizans'ın elindeki Birgi'yi fethetmiş; Böylece 1308 yılında Aydın Eli topraklarında *Aydınoğlu Beyliği'*ni kurmuştur⁴.

Beyliğe, bölgeye ve günümüzdeki Aydın şehrine adını veren: Grek, Latin ve Türk kaynaklarının müşterek olarak belirttiği üzere *Aydın Bey'*dir⁵. Aydın Bey, Karaağaç yöresinden XII. Yüzyılın ortalarına doğru Tavas yöresine gelen bir boy

² Murat Keçiş, , *Aydınoğulları Beyliği-Bizans Devleti İlişkileri*,(1308-1390), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2003s.23.

³ Himmet Akın, *Aydınoğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma*, İstanbul 1946,s.24-25.

⁴ Akın, *Aydınoğulları Hakkında*, s.22, 24.

⁵ Enver Konukçu, "Aydın İli'nin Gelişiminde Aydın Bey", *Tire Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler*, C.2, ed. Mehmet Akif Erdoğan-Şule Pfeiffer Taş, 12-13 Mart 2015, İzmir, s.110.

beyidir⁶. Aydın Bey, Selçuklulara bağlı bir *Emirü'l-sevahil* idi⁷. Selçukluların İntihat devrine girmesiyle XIII. Yüzyılın son çeyreğinde bağımsızlığını ilan etmiştir⁸. 1278-1282 arasında kendisi gibi Emirü'l-sevahil olan Menteşe Bey ile müşterek hareket ederek birlikte Aydın İli'nin(o dönemki adı ile "Leşkari-i İli") fethetmişler; yörenin ilk fatihleri olmuşlardır. Anadolu'nun iç bölgelerinde Moğol baskısından yılmış olan Türkmen kitleleri yoğun bir şekilde Batı Anadolu'ya gelerek Aydın Bey'e sığınmışlardır. Aydın Bey'de Türkmenlerin kendisine sağladığı askeri güç ve potansiyelden yararlanmış; akınlara/gazalara hız vermiş; ömrünün sonuna kadar denizde ve karada askeri faaliyetlerini yoğun bir şekilde sürdürerek Türkler ve Bizans ve Latinler arasında haklı bir şöhret ve ün kazandı⁹. Evliya Çelebi'de seyahatnamesinde Aydın ile ilgili olarak: "*Aydın Vilayeti demenin sebebi tesmiyesi odur ki, Nazlı'ya, Güzelhisar'ı ve Ayasuluk'u ümerâlarından Aydın Koca nam şeci-i hüman(himmet sahibi) feth ettiği için Aydın derler*" demiştir¹⁰.

Umur Bey'in ilk adımlarından biri İzmir'e yönelmek olmuştu. Güney doğu-

sundan İzmir'e giren Umur Bey Güney İzmir'i daha doğru tabiri Yukarı İzmir'i yani Kadife Kale ve eteklerini ele geçirmeyi başarmıştı. Fakat esas İzmir kentini yani limanı ele geçirmekte başarılı olmamıştı. Umur Bey, Yukarı İzmir Beyi olduktan sonra ilk askerî faaliyet olarak, şehrin kıyı kesimini oluşturan "Aşağı İzmir"i kuşattı. Birkaç yıl sürdüğü anlaşılan kuşatmanın ardından 1329 yılında, Latinlerin elindeki kale fethedildi.¹¹ Bu fetih, onun büyük bir gazi olarak nam salmasının başlangıcı oldu. Aşağı İzmir'in fethinden sonra kısa sürede kurduduğu tersanelerde yapılan donanması ile 1329 yılı içerisinde tekrar harekete geçerek ilk deniz seferine Bozcaada üzerine çıktı. Denizde yapılan savaşta düşmanlarına üstün geldi ve düşman gemileri geri çekilmeye zorladı¹². Umur Bey'in Aşağı İzmir'i elinden aldığı Latinler, bundan sonra Sakız Adası'na giderek yerleşmiş ve Aydınogulları Beyliği'ne vergi vermekteydiler. Ancak Bizans İmparatoru bölgeye gelerek Latinlerin kendi ada valisini görevden alarak yerine başkasını tayin etmesi üzerine¹³ haberi alan Umur Bey, ağabeyi Hızır Bey ve kardeşi İbrahim Bey ile birlikte yaklaşık 50 parçadan oluşan

⁶ Baykara, "Aydınogulları'nın İlk Devirlerine Dair Mülâhazalar", s.39.

⁷"Emirü'l-sevahil" sahil emiri anlamına gelmektedir. Selçuklular'a bağlı olarak denizlerde akınlara/gazalar yapan kaptanlar/reislerdir.

⁸ Konukçu, "Aydın İli'nin Gelişiminde Aydın Bey", s.110.

⁹ Konukçu, "Aydın İli'nin Gelişiminde Aydın Bey", s.111.

¹⁰ Konukçu, "Aydın İli'nin Gelişiminde Aydın Bey", s.112.

¹¹ Akın *Aydınogulları Hakkında*, s.32-33.

¹² Feridun Emecen, *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikleri Dünyası*, Timaş Yayınları, İstanbul 2016, s.238,239; Enverî, *Düştürnâme-i Enverî*, (trc. İ. Melikoff Sayar, *Le Destan d'Umur Pacha*), Paris 1954, 53-55.

¹³ Donald M. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları: 1261-1453*, (çev. Bilge Umar), Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2016, s.213.

donanması ile denize açıldı ve adaya saldırdı. Denizden ve karadan kuşatılan ada ele geçirilemese de tüm adayı yağmalayan ve pek çok ganimet elde eden Umur, İbrahim ve Hızır Beyler, memleketlerine döndüler¹⁴ Tüm bu deniz gazâları, Umur Bey'in şöhretini günden güne arttırmıştır; nitekim, *Âriflerin Menkîbeleri* adlı eserin müellifi olan ve Mevlânâ'nın torunu Ulu Arif Çelebi ile Türkmen beyliklerini gezzen Eflâkî, Umur Bey'in Mevlevîliğe olan ilgisinden ve denizlerdeki kahramanlıklarından dolayı eserinde ondan büyük bir övgü ile söz eder¹⁵.

Aydinoğlu Mehmed Bey ve Bizans İmparatoru III. Andronikos Paleogolos (1328-1341), 1329 yılında saldırmazlık anlaşmasında bulundular; ancak Umur Bey, 1331 senesinde Gelibolu üzerine deniz seferine çıktı, çevre kale ve şehirleri yağmalayarak bol esir ve ganimet ile İzmir'e döndü. Bunun üzerine, oğlunu başkent Birgi'ye çağırarak Mehmed Bey, burada oğlu ile görüştü. Yaptığı seferin gerekçelerini açıklayan Umur Bey, babasına bağlılığını bildirdikten sonra İzmir'e dönmüştür¹⁶.

Umur Bey, babasına bağlılığını bildirdikten sonra İzmir tersanesinde büyük bir donanma inşasına girişmiş, hazırlıklar tamamlandıktan sonra da 1332 y-

lında donanması ile birlikte denize açılmıştır. Önce İşkopelos, İşperos, İpsara adalarını fethetti, ardında da Tuzla ve Mondonico kalelerini kuşattı ve anlaşma karşılığında kuşatmayı kaldırarak geri çekildi. Sonrasında tekrar denizlere açılan Umur Bey, Eğriboz kalesi ve şehrini haraca bağlayıp Menevşe kalesini ele geçirerek ve bir takım başka adaları da yağmalayıp bol ganimet ve esir ile İzmir'e döndü¹⁷. Bu başarılarından ötürü Mehmed Bey yanında diğer oğulları olduğu halde bizzat İzmir'e gelerek oğlunu başarılarından dolayı tebrik etti¹⁸.

Yeni bir sefer hazırlıklarına girişen ve daha büyük bir donanma oluşturan Umur Bey'in bu seferki hedefi Mora Yarımadası idi. 1333-34 yılında Büyük bir donanma ve asker gücü ile Yunan ana karası sayılan Mora'ya saldıran Umur Bey, adayı yağmalayarak yine pek çok ganimetin yanında esirler ile birlikte İzmir'e döndü. İzmir'e döndüğünde yine babası Ulubey Mehmed Bey tarafından karşılanan Umur Bey, buradan hareketle babası ile Birgi'ye gitti¹⁹. Baba-oğul çıktıkları bir av sırasında Mehmed Bey atının üstünden nehire düştü ve hastalandı.

¹⁴ Emecen, *İlk Osmanlılar*, s.239; Sayar, *Le Destan*, s.56-59.

¹⁵ Feridun Emecen, "Umur Bey", *TDVİA*, c.42, 2012, s.157; Eflâkî, *Âriflerin Menkîbeleri*, (çev.T. Yazıcı), c.II, Ankara 1989, s.344-345.

¹⁶ Paul Lemerle, *l'Emirat d'Aydin Byzance et L'Occident: Recherches Sur la Geste d'Umur Pacha*, Paris 1957, s.63-74; Emecen, "Umur Bey", s.157.

¹⁷ Akın, Akın, *Aydinoğulları Hakkında*, s.17; Sayar, *Le Destan*, s.64-73; Şerafettin Turan, *Türkiye İtalya İlişkileri I: Selçuklular'dan Bizans'ın Sona Erişine*, İstanbul 1990, s.162; Nicol, *Son Yüzyıllar*, s.215;

Keçiş, *Aydinoğulları-Bizans İlişkileri*, s.38; Enverî, *Düsturnâme-i Enverî*, (nşr. Mükrimin Halil Yinanç), İstanbul 1929, s.26-33.

¹⁸ Akın, *Aydinoğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma*, s.17; Keçiş, *Aydinoğulları-Bizans İlişkileri*, s.39.

¹⁹ Keçiş, *Aydinoğulları-Bizans İlişkileri*, s.39; Akın, *Aydinoğulları Hakkında*, s.39.

Mehmed Bey, hastalığı atlatamayarak kısa bir süre sonra vefat etmiştir (1334).

Umur Bey, normal şartlarda en büyük oğul olarak Hızır Bey'in hakkı olmasına rağmen ağabeyi Hızır Bey, diğer kardeşleri ve amcalarının müttefikleri Ulu beyliğe kendisini seçmesinin sonucunda babasının ardından 1334 yılında Aydınogulları Beyliği'nin ikinci Ulu beyi olmuştur²⁰.

Aydınogulları Beyliği ve Umur Bey'in Ege Denizi ve adalarındaki faaliyetlerinden en büyük ticarî zarara Latinler, yani İtalyan cumhuriyetleri ve özellikle de Venedik uğramaktaydı. Bunun sonucunda 1332 yılından bu yana bir haçlı savaşı düşüncesi Latinlerde belirmişti²¹. Bu düşünce çerçevesinde bir haçlı donanması kuruldu ve kendisinin Birgi'de, babasının yanında bulunduğu sırada, bu haçlı donanması İzmir'e bir saldırıda bulunsa da, Umur Bey İzmir'e dönmeden bu saldırı Aydınogulları Beyliği'nin İzmir'deki asker ve yöneticileri tarafından bertaraf edilmiş ve donanma geri çekilmek zorunda bırakılmıştır²². Bu kez de, babasının ölümü dolayısıyla, Birgi'de bulunduğu sırada haçlı donanması İzmir'e tekrar saldırdı. Haberi aldıktan sonra

Ulubey olarak ivedilikle İzmir'e dönen Umur Bey, haçlıların bu saldırısını da boşa çıkardı²³. Haçlı saldırılarını boşa çıkaran Umur Bey, donanmasını hazır hale getirdikten ve hazırlıklarını tamamladıktan sonra misilleme amacıyla Saruhanoglu Süleyman Bey ile ittifak yaparak öncekilerden çok daha büyük bir donanma ile Ege Denizi'ne açıldılar. Ege Denizi'ndeki pek çok adaya akınlar düzenleyip, yağmalayıp, haraca bağladıktan sonra Mora Adası'na saldırdı ve buradan elde ettiği önemli bir ganimet ile birlikte 1335 yılında İzmir'e döndü²⁴.

Bu deniz seferlerinin ardından Umur Bey, 1335 yılı içerisinde Bizans'ın Batı Anadolu'da elinde kalan son büyük ve önemli kale ve şehir olan Philidephia'yı (Alaşehir) kuşattı ve burayı vergiye bağlayarak geri döndü²⁵. Kendisi ve devletin bilgi ve yetkisi dışında Midilli Adası'nı ele geçiren Foça Valisini cezalandırmak isteyen İmparator III. Andronikos, bölge üzerine sefer çıkmıştı. Bölgeye geldikten sonra Midilli ve Foça'yı kuşatan İmparator, Aydınogulları Beyliği ile anlaşmazlıklara son vermek ve ittifak yapma isteğindeydi. Bundan sebep, kendine en yakın devlet adamlarından Kantakuzenos'u Umur Bey ile görüşmeler

²⁰ Akın, *Aydınogulları Hakkında*, s.38; Murat Keçiş, "Aydınogulları Beyliği'nde Mehmed Bey'den Sonra 'Uluğ Bey' Kim Olduğu Konusunda Yeni Bir Yorum", *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu-I:Aydınogulları Tarihi*, 4-6 Kasım 2010, yay. haz. Cüneyt Kanat, Mehmet Ersan, Mehmet Şeker, TTK, Ankara, 2013,s.63-69.

²¹ Nicol, *Son Yüzyıllar*, s.215; Turan, *Türkiye-İtalya*, s.161; Emecen, *İlk Osmanlılar*, s.241.

²² Keçiş, *Aydınogulları-Bizans İlişkileri*, s.45-46; Emecen, *İlk Osmanlılar*, s.241-243; "Umur Bey", s.157.

²³ Erdoğan Merçil, "Aydınogulları", *TDVİA*, c.4, 1991, s.240.

²⁴ Emecen, *İlk Osmanlılar*, s.243; Sayar, *Le Destan*, s.78-81; Akın, *Aydınogulları Hakkında*, s.39; Keçiş, *Aydınogulları-Bizans İlişkileri*, s.47.

²⁵ Akın, *Aydınogulları Hakkında*, s.40; Emecen, *İlk Osmanlılar*, s.244; "Umur Bey", s.157; Keçiş, *Aydınogulları-Bizans İlişkileri*, s.47.

yapmak üzere gönderdi. Karaburun'da görüşen Kantakuzenos ve Umur Bey anlaştı ve iki devlet arasında ittifak 1336 yılında kurulmuş oluyordu. Ayrıca, yapılan anlaşma gereği Aydınoğulları ordu ve donanması Bizans kale ve şehirlerine saldırmayacak, Bizans düşmanlarıyla savaş halindeyken beylik, yardımcı askerî birlikler gönderecektir. Böylelikle Aydınoğulları Beyliği büyük bir diplomasi zaferi kazanırken bir yandan da Kantakuzenos-Umur Bey dostluğu ve ittifakı kurulmuş oluyordu²⁶

1337 yılında Atina'nın Katalan dükkü, Latinlere karşı Umur Bey'den yardım talebinde bulunmuştur. Bu talebi olumlu karşılayan Umur Bey, Atina'ya gelmiştir. Dönüş yolunda da Sifnos, Andros, İşkinos, Para ve Nakşa adaları Umur Bey'in akınlarına uğramış ve yağmalanmıştır²⁷. Daha sonra Eğriboz Adası'na ayak basan Umur Bey, İmparatorun telkinleri sonucu Bizans'a karşı ayaklanan Arnavutlar üzerine yürümüş ve kalelerini yağmalamış, kuşatmış, fakat çıkan fırtınada donanmasının zarar görmesi üzerine gemilerinin hasarlarını giderdikten sonra 1338 yılında İzmir'e dönmüştür²⁸. Bu seferin ardından

tekrar hazırlıklara girişen Umur Bey, tekrar Mora üzerine bir sefer tertiplemiştir²⁹.

Bizans ile yapılan ittifak çerçevesinde Aydınoğlu Gazi Umur Bey ve donanması, Bizans İmparatorunun ayaklanan Arnavutlar üzerine yaptığı sefere katılmıştır. Epir ve Tuna Seferi de denilen bu iki sefer esnasında, Umur Bey, *Düsturnâme*'deki anlatıma göre Mora'nın Korint (Germe) körfezinde geldiğinde gemilerini karadan yürüterek karşıya geçirmiş, oradan da hareketle Konstantinopolis (İstanbul) önlerine gelmiş ve buradan donanmayla Karadeniz'e geçerek kuzey Epir bölgesindeki isyanı bastırmış, bölgedeki bazı yerleri de asi Arnavutlardan temizlemişlerdir. Karadeniz'e ulaştıktan sonra bu denize kıyısı olan Kili çevresini iki müttefik güç yağmaladıktan sonra bol ganimet ile geri dönülmüştür. Dönüş yolunda tekrar Korint körfezinden gemiler karadan yürütülerek karşıya geçilmiş ve İzmir'e dönülmüştür³⁰. Ancak sefer güzergâhının mesafesi, zamanı ve seferin gelişme şekli içerisinde bu bilgiye dair önemli kuşkular barındırır; bu eserde Epir seferi önceden yapılmış bir deniz seferi, gemilerin karadan yürütüldüğü yer de Gelibolu Yarımadası olmalıdır.

²⁶ Nicol, *Son Yüzyıllar*, s.216-217; Lemerle, *l'Emirat d'Aydın*, s.89-101; Keçiş, *Aydınoğulları-Bizans İlişkileri*, s.48; Akın, *Aydınoğulları Hakkında*, s.41-42.

²⁷ Emecen, *İlk Osmanlılar*, s.245; "Umur Bey", s.157; Akın, *Aydınoğulları Hakkında*, s.42; Sayar, *Le Destan*, s.85-86.

²⁸ Nicol, *Son Yüzyıllar*, s.233; Akın, *Aydınoğulları Hakkında*, s.42; Sayar, *Le Destan*, s.87; Keçiş, *Aydınoğulları-Bizans İlişkileri*, s.49; Emecen, *İlk Osmanlılar*, s.245.

²⁹ Akın, *Aydınoğulları Hakkında*, s.42; Sayar, *Le Destan*, s.85-88; Emecen, *İlk Osmanlılar*, s.245.

³⁰ Sayar, *Le Destan*, s.89-93; Mustafa Daş, "Aydınoğlu Umur Bey'in Tartışılan Epir ve Tuna Seferi", *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu-I: Aydınoğulları Tarihi*, 4-6 Kasım 2010, yay. haz. Cüneyt Kanat, Mehmet Ersan, Mehmet Şeker, TTK, Ankara, 2013, s.73-74.

Ayrıca, *Düsturnâme*'de bu iki sefer, tek bir sefer olarak verilmektedir³¹.

1341 yılına gelindiğinde Andronikos'un ölümü ve İoannes Paleogolos'un küçük yaşta imparator olmasının ardından Kantakuzenos'un onun vasisi olması dolayısıyla Kantakuzenos-Umur Bey ittifakı, daha önemli bir hal aldı. Kendisine karşı kurulan Osmanoğulları, Karesioğulları, Saruhanoğulları ittifakını onlarla anlaşarak ortadan kaldırdı ve Umur Bey'i de kendi saflarına kattı³². 1342 yılına gelindiğinde İmparatorluk davasına düşen Kantakuzenos, rakipleri karşısında zor duruma düşünce müttefiki ve yakın dostu Umur Bey'den yardım istedi. Bu isteği olumlu karşılayan ve kabul eden Umur Bey'de önemli sayıda askerî gücü ve güçlü donanmasıyla Kantakuzenos'un yanına Dimetoka'ya geldi. Derhal harekete geçen Umur Bey, Balkanlardaki iklim şartları yüzünden ordusunda kayıplar verilmesi üzerine ani bir kararla 1343 yılında İzmir'e geri döndü. Aydınöğullarının geri dönüşü karşısında tekrar zor duruma düşen Kantakuzenos tekrar Gazi Umur Bey'den yardım talebinde bulundu. Bunu üzerine tekrar harekete geçen Umur Bey, donanması ile Selanik'e gelerek burada karaya çıktı, şehri ve çevreyi

yağmaladı³³. Kantakuzenos ile Trakya kentlerini bir bir dize getirdikten ve Kantakuzenos'a bağlılıklarını bildirmelerini sağladıktan sonra iki hükümdar, Konstantinopolis'e; imparator ve annesi nezdine elçilerini göndermişlerdir. İmparator ve annesi Umur Bey'e geri dönmesi ve bu ittifaktan ayrılması için çağrıda bulunsalar da o bunu kabul etmedi. Ardından birlikte Mora Yarımadası üzerine sefere çıktılar. Sefer sırasında Umur Bey'in hastalanması üzerine Dimetoka'ya geri döndü ve yolda bir Bizans ordusunun kendilerine saldırmaları üzerine yapılan savaştan galip çıktılar³⁴.

Seferin uzaması, askerin geri dönme isteği ve kendisinin de rahatsızlanmasından dolayı Umur Bey, Kantakuzenos'a daha sonra tekrar asker toplayarak geri döneceğini, kendisine yardıma geleceğinin sözünü vermiştir. Tüm bu yorucu seferin ardından 1344 yılında ordusu ile birlikte İzmir'e geri dönmüştür³⁵.

Umur Bey'in İzmir Bey'i olmasından başlayarak Ulubey olma sürecinde devam eden yok gazâ ve akınlar, Latinler için gün geçtikçe daha büyük ticarî kayıplara ve problemlere neden olmaktadır. Bu yüzden, papa öncülüğünde İzmir'i geri almak için Venedik, Rodos, Kıbrıs ve Cenova gemilerinden oluşan bir haçlı

³¹ Emecen, *İlk Osmanlılar*, s.245-246; "Umur Bey", s.157; Daş, "Epir ve Tuna Seferi", s.73-82; Lemerle, *l'Emirat d'Aydın*, s.129-143.

³² Emecen, *İlk Osmanlılar*, s.247; "Umur Bey", s.157; Keçiş, *Aydınöğulları-Bizans İlişkileri*, s.50-51; Akın, *Aydınöğulları Hakkında*, s.44.

³³ Akın, *Aydınöğulları Hakkında*, s.44-45; Keçiş, *Aydınöğulları-Bizans İlişkileri*, s.53; Emecen, *İlk Osmanlılar*, s.247-248; "Umur Bey", s.157-158.

³⁴Emecen *İlk Osmanlılar*, s.248-249; "Umur Bey", s.158.

³⁵ Akın, *Aydınöğulları Hakkında*, s.44-45; Emecen, *İlk Osmanlılar*, s.249; "Umur Bey", s.158.

donanması oluşturuldu ve bu donanma 1344 yılı içerisinde İzmir'e saldırdı. Bu ani ve beklenmedik saldırıya hazırlıksız yakalanan beylik ve Umur Bey, Aşağı İzmir'i yani liman bölgesini haçlılara bırakarak geri çekilmek zorunda kalmıştır³⁶. Hemen hazırlıklara başlaya Umur Bey, Aşağı İzmir'i geri alma niyetindeydi. Bunun için kuvvetlerini topladıktan ve hazırlıklarını tamamladıktan sonra süretle tekrar Aşağı İzmir Kalesi'ni kuşatarak abluka altına aldı. Bu kuşatma sonuçsuz kalsa da 1345 yılında Latinlerin Yukarı İzmir'i ele geçirmek için yaptığı bozguna uğratarak geri püskürttü³⁷.

Bu sıralarda Yukarı İzmir'e gelen Saruhanoğlu Süleyman Bey, Umur Bey ile konuşarak onu Ege adaları ve Rumeli üzerine yeni bir deniz seferine ikna etti. İçinde Aşağı İzmir'in intikamını alma hissiyatı ile hareket eden Umur Bey, kendi donanması yanında Saruhanoğulları ve Karesioğulları donanmaları ile birlikte müttefik bir donanma oluşturarak üç beyliğin donanması deniz açıldı³⁸. Gelibolu üzerinden Rumeli'ye geçen müttefik kuvvetler, önce Dimetoka, Selanik ve Gümölcine kale ve şehir ve etraflarını

yağmaladılar. Ardından Kantakuzenos ve kuvvetleri ile birleşen Umur Bey ve Aydınoğlu kuvvetleri Kantakuznos'un Balkanlardaki düşmanları üzerine yürüyerek onları yenilgiye uğratmışlardır. Kantakuzenos'un rakiplerinin öldürüldüğü haberleri ile gelmesinin ardından hem Umur Bey hem de Süleyman Bey, bu fırsattan istifade Kantakuzenos'a başkente hareket edilmesi gerektiği yönünde telkinlerde bulunsalar da Konstantinopolis'in politik ortamının buna uygun olmadığı haberleri üzerine Makedonya'ya doğru geri dönmek zorunda kalınmıştır³⁹.

Yolculuk esnasında Süleyman Bey'in ölmesi üzerine derin bir üzüntü yaşayan Umur Bey, geri dönme kararı aldı ve Kantakuzenos'a da bu kararını bildirdikten sonra, 1346 yılında İzmir'e geri döndü⁴⁰. Bu sırada, Umur Bey ve diğer beylerin tekrardan denizlerde ve Rumeli'de faaliyet göstermelerinden büyük bir rahatsızlık duyan, korkan ve zarara uğrayan Latinler, papanın öncülüğünde yeni bir haçlı donanması oluşturdu. Haçlı donanmasının İzmir'e saldırmasından sonra Umur Bey, kuvvetleri ile haçlıları Aşağı ve Yukarı İzmir Kaleleri arasındaki bölgede karşıladı. Yapılan savaşta

³⁶ Keçiş, *Aydınoğulları-Bizans İlişkileri*, s.54-57; Akın, *Aydınoğulları Hakkında*, s.45; Emecen, *İlk Osmanlılar*, s.251; "Umur Bey", s.158.

³⁷ Akın, *Aydınoğulları-Bizans İlişkileri*, s.45; Turan, *Türkiye-İtalya*, s.168; Emecen, *İlk Osmanlılar*, s.252; "Umur Bey", s.158.

³⁸ Keçiş, *Aydınoğulları-Bizans İlişkileri*, s.58; Halil İnalcık, "Batı Anadolu'da Yükselen Denizci Gazi Beylikleri Bizans ve Haçlılar", *Uluslararası Haçlı Seferleri Sempozyumu*(23-25 Haziran 1997), TTK yay., Ankara 1999, s.182; Akın, *Aydınoğulları Hakkında*, s.46.

³⁹ Akın, *Aydınoğulları Hakkında*, s.46; Emecen, *İlk Osmanlılar*, s.252-253; "Umur Bey", s.158; Keçiş, *Aydınoğulları-Bizans İlişkileri*, s.59-60.

⁴⁰ Emecen, "Umur Bey", s.158; *İlk Osmanlılar*, s.253; Akın, *Aydınoğulları Hakkında*, s.46; Keçiş, *Aydınoğulları-Bizans İlişkileri*, s.60;

Umur Bey, haçlı ordusunu yenilgiye uğrattı⁴¹.

Tüm bunların ardından Umur Bey, diplomatik temaslarda bulundu. 1347-48 yılı içerisinde Latinler ile elçiler aracılığıyla yapılan görüşmelerde Aşağı Kale'nin yıkılması ve bazı ticarî imtiyazlar karşılığında Latinler ile anlaşmaya varılsa da papa bunu kabul etmedi⁴². Anlaşmanın kabul edilmemesinin ardından Gazi Umur Bey, 1348 yılı içerisinde ordusunu toplayarak Aşağı İzmir Kaleye kuşattı. Cesurca ve askerlerine cesaret vermek için en ön saflarda bizzat çarpışan Umur Bey, kale surlarına tırmanırken vücuduna saplanan bir ok sonucu şehit düşmüştür⁴³. Umur Bey'in şehit olmasından sonraki vaziyette Aydınogulları'nın kıyı limanlarını kapsayan hâkimiyeti zayıflamış, donanması etkisiz hale gelmiş ve Kıyı İzmir'i ise Türk hâkimiyetinden tamamen çıkmıştır.

⁴¹ Akın, *Aydınogulları Hakkında*, s.46-47; Keçiş, *Aydınogulları-Bizans İlişkileri*, s.60-61-62; Feridun Emecen, yapılan bu savaşta iki tarafın kesin bir sonuç almadığını söylemektedir (*İlk Osmanlılar*, s.253; "Umur Bey", s.158).

⁴² Keçiş, *Aydınogulları-Bizans İlişkileri*, s.63; Akın, *Aydınogulları Hakkında*, s.47-48; Emecen, *İlk Osmanlılar*, s.253; "Umur Bey", s.158.

⁴³ Akın, *Aydınogulları Hakkında*, s.48; Keçiş, *Aydınogulları-Bizans İlişkileri*, s.63; Emecen, *İlk Osmanlılar*, s.253-254; "Umur Bey", s.158-159.

KAYNAKÇA

AKIN, Himmet, *Aydınogulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma*, İstanbul 1946.

BAYKARA, Tuncer "Aydınogulları'nın İlk Devirlerine Dair Mülâhazalar", *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu-I: Aydınogulları Tarihi*, 4-6 Kasım 2010, yay. haz. Cüneyt Kanat, Mehmet Ersan, Mehmet Şeker, TTK, Ankara, 2013, S.33-40.

DAŞ, Mustafa, "Aydınoglu Umur Bey'in Tartışılan Epir ve Tuna Seferi", *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu-I: Aydınogulları Tarihi*, 4-6 Kasım 2010, yay. haz. Cüneyt Kanat, Mehmet Ersan, Mehmet Şeker, TTK, Ankara, 2013, s.73-82.

EFLÂKÎ, *Âriflerin Menkıbeleri*, (çev.T. Yazıcı), c.II, Ankara 1989.

EMECEN, Feridun, "Umur Bey", *TDVİA*, c.42, 2012, s.156-159.

EMECEN, Feridun, *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası*, Timaş Yayınları, İstanbul 2016.

ENVERÎ, *Düsturnâme-i Enverî*, (nşr. Mükrimin Halil Yinanç), İstanbul 1929.

ENVERÎ, *Düsturnâme-i Enverî*, (trc. İ. Melikoff Sayar, *Le Destan d'Umur Pac-ha*), Paris 1954.

İNALCIK, Halil, "Batı Anadolu'da Yükselen Denizci Gazi Beylikleri Bizans ve Haçlılar", *Uluslararası Haçlı Seferleri Sempozyumu*(23-25 Haziran 1997), TTK yay., Ankara 1999.

KONUĞU, Enver, "Aydın İli'nin Gelişiminde Aydın Bey", *Tire Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler*, C.2, ed. Mehmet Akif Erdoğan-Şule Pfeiffer Taş, 12-13 Mart 2015, İzmir, s.109-118.

KEÇİŞ, Murat, *Aydınöğulları Beyliği-Bizans Devleti İlişkileri*,(1308-1390), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü TarihAnabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2003.

KEÇİŞ, Murat, "Aydınöğulları Beyliği'nde Mehmed Bey'den Sonra 'Uluğ Bey' Kim Olduğu Konusunda Yeni Bir Yorum", *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu-*

I:Aydınöğulları Tarihi, 4-6 Kasım 2010, yay. haz. Cüneyt Kanat, Mehmet Ersan, Mehmet Şeker, TTK, Ankara, 2013, s.63-72.

LEMERLE, Paul, *l'Emirat d'Aydın Byzance et L'Occident: Recherches Sur la Geste d'Umur Pacha*, Paris 1957.

MERÇİL, Erdoğan, "Aydınöğulları", *TDVİA*, c.4, 1991, s.239-241.

NICOL, Donald M.,*Bizans'ın Son Yüzylları: 1261-1453*, (çev. Bilge Umar), Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2016.

TURAN, Şerafettin, *Türkiye İtalya İlişkileri I: Selçuklular'dan Bizans'ın Sona Erişine*, İstanbul 1990.